

circa satisfactionem hominis ad Deum duæ assertiones, mihi quidem mirabiles. Una est, Christum Dominum non satisfacisse Deo ex vera et propria justitia pro peccatis hominum. Patet, quia satisfactio Christi formaliter et per seipsam non reddit alios homines immunes a culpa, vel a reatu pœnæ, ut ita dicam, et non reddit alios homines formaliter non dignos pœnæ; quod est certissimum, quia nos non justificamur formaliter per justitiam Christi, et quia alias non esset necessaria nobis alia applicatio satisfactionis Christi, quia jam per illam essemus liberi ab omni debito. Atque hinc fit ut, seclusa promissione, non potuerit Christus obligare Patrem æternum ex justitia ad acceptandam satisfactionem suam pro aliis hominibus; quod ego etiam ut certum suppono, ex his quæ alibi dixi. Colligunt ergo satis consequenter illam satisfactionem Christi non fuisse ex justitia, sed liberaliter acceptam, vel ad summum ex fidelitate promissionis. Altera assertio est, unumquemque hominem justum ex natura rei, et seclusa omni promissione, satisfacere Deo ex justitia per opera pœnalia pro reatu pœnæ, ita ut non possit Deus illam satisfactionem non acceptare. Atque adeo consequenter asserunt satisfactionem uniuscujusque hominis pro seipso, in hoc excedere satisfactionem Christi pro aliis, quod est efficacior, et majorem rationem justitiæ continet. Ratio est, quia satisfactio pro seipso formaliter constituit hominem non debitorem, seu liberum a reatu, quia propria satisfactio est propria solutio: qui autem solvit, jam non debet. Unde, quia oppositum involvit repugnantiam, impossibile est quod Deus computet sibi debitorem eum qui jam solvit; et sic hac ratione dicitur necessario acceptare illam satisfactionem, non tam necessitate justitiæ, quam necessitate (ut ita dicam) ipsius rei; nam illa destructa, non potest Deus judicare adhuc manere.

44. *Rejiciuntur corollaria explicata.* — *Satisfactio pro culpa non potest fieri omnino justa ex natura rei, seclusa promissione divina.* — *Pœna purgatorii quomodo ex natura rei sequitur culpam, et quomodo dependet a voluntate Dei.* — *Contritio ex natura rei non habet efficaciam ad tollendum reatum pœnæ, nec proportionem cum tali reatu.* — In hanc doctrinam optime quadrare censeo illud Aristotelis: *Parvus error in principio, maximus error in fine*; nam certe hæc corollaria nullo modo in Theologia probanda videntur. Cujus ra-

tionem breviter insinuabo, quia de utroque puncto in propriis locis late a me disputatum est. Incipiendo ergo ab hoc ultimo, non opinor posse intelligi ut satisfactio hominis ad Deum in hac vita sit omnino justa et efficax ex sola rei natura, seclusa divina ordinatione et promissione. Et imprimis omitto satisfactionem pro culpa, quam dicti auctores concedunt eodem modo fieri ex natura rei per formalem vim contritionis vel amoris Dei, absque alio Dei beneficio; quod falsum omnino esse fuse ostendi in principio primi tomi de Incarnatione: nunc vero de hoc puncto non agimus, et haud scio an dicti auctores concederent tantam esse rationem justitiæ et condignitatis (ut ipsi loquuntur), in remissione culpæ mortalis per actum contritionis, sicut in remissione pœnæ temporalis per opera pœnalia hominis justis, quanquam videam hoc manifeste sequi ex illis principiis, adjuncta doctrina de formali vi contritionis ad sanctificandum. Omitto ergo hoc puncto, suppono certum esse de fide, mortali peccato remisso quoad culpam, et non plene quoad reatum pœnæ, aliquod supplicium ignis purgatorii esse destinatum et debitum post hanc vitam, si in hac reatus ille non fuerit ablatum. De quo supplicio, quamvis in communi sumpto dici possit ex natura rei consequi ad culpam, tamen quod in particulari illud supplicium tale sit, id est, per ignem, cum tali intensione et duratione, in tali loco, etc., non potest dici esse ex sola rei natura absque ordinatione alicujus supremi gubernatoris; quia per se evidens est illud non esse opus naturæ, sed intelligentiæ, constatque potuisse Deum modum alium pœnæ seu purgationis præparare. Quin potius, quod remissa culpa talis vel tantus reatus pœnæ maneat, non potuit esse ex natura rei sine ordinatione divina. Nam, quod per totam contritionem talis culpa omnino tollatur, etiam quoad totum pœnæ reatum, non potest esse ex sola natura rei; potuisset enim Deus majorem contritionem ad plenam remissionem exigere, vel minori esse contentus. Nam cur non? Necessaria ergo fuit ejus præordinatio, consentanea quidem ipsis rebus, non tamen existens in ipsis, nisi accedat divina voluntas juxta regulas suæ sapientiæ; idem ergo dicendum est de quacumque alia proportionem, scilicet, quod per talem et tantam contritionem maneat tantus reatus, major vel minor, juxta hominis dispositionem.

45. Stante ergo hac veritate de pœna tem-

porali vitæ futuræ, interrogo an potuerit Deus ita illam taxare ac definire, ut omnino illa luenda esset, nec commutari posset pro ulla pœna hujus vitæ, quantumvis magna, et voluntarie a justis suscepta. Non videtur posse probabiliter negari hoc fuisse positum in arbitrio voluntatis divinæ. Primo quidem, quia nulla pœna hujus vitæ est ejusdem rationis, aut physice æqualis cum pœna purgatorii; ergo cum hæc sit justa, potuit Deus illam solam definite taxare, et nullam aliam loco illius admittere. Nam et judex et legislator humanus ex duabus pœnis, etiam moraliter æqualibus, potest unam et non aliam per legem imponere; imo etiam statuere ut commutatio non admittatur. Denique in hoc nulla probabilis ratio repugnantiae apparet; nam, cum hoc spectet ad quemdam providentiæ et gubernationis modum, simpliciter loquendo, liberum est ipsi Deo hoc vel illo modo uti, neque aliquid probabiliter fingi potest, quod ad alterum modum illorum necessitatem absolutam Deo imponat.

Ex dictis nonnullæ collectiones.

46. *Unde habeat satisfactio talis pro tali pœna, quod sit necessaria, cum ex natura rei id non habeat.* — Si autem Deus potuit hoc modo taxare temporales pœnas peccatorum, sequitur primo, posito illo providentiæ modo, non potuisse tunc homines justos in hac vita (quidquid agerent, vel paterentur) satisfacere pro reatu pœnæ temporalis vitæ futuræ, quia talis pœna erat definita, et in specie debita, et secundum legem nulla alia admittebatur loco illius. Sequitur secundo (quod est intentum), talia opera non habere nunc vim et efficaciam istam ex sola natura rei, sed supposita aliqua promissione et ordinatione divina, in qua fundantur; alioqui semper et in omni casu, et seclusa omni alia ordinatione, haberent illum effectum adeo intrinsecum et formalem. Item, quia si nunc est satisfactio, quæ tunc non fuisset, necesse est ut nunc sit aliquid necessarium ad talem satisfactionem, quod tunc defuisset; hoc autem esse non potest nisi aliqua divina ordinatio, nam ex parte hominis supponimus et culpam prius commissam, et gratiam postea redditam, et opera subinde per gratiam facta esse eadem. Solum ergo esse potest diversitas in ordinatione divina, nimirum, quia nunc Deus statuit et decrevit ut pœna purgatorii non

esset sola seu absolute definita, sed sub hac disjunctione vel conditione, nisi homo in gratia existens tantam pœnam loco illius in hac vita susciperet; nam tunc voluit Deus unam pro alia commutari, et in hac ordinatione includitur promissio quod is, qui in hac vitam talem pœnam assumpserit, non sustinebit aliam in purgatorio; ergo hæc satisfactio supponit necessario talem Dei ordinationem, seu promissionem, neque esse potest ex sola natura rei.

47. *Probatur doctrina explicata.* — *Confirmatio.* — *Præcluditur evasio.* — Quod præterea ex ipsis terminis videtur evidens; nam quæ esse potest rei natura quæ determinet modum, vel quantitatem operis pœnalis hujus vitæ, in quod possit aut debeat pœna purgatorii commutari? Nam si hæc non est ex natura rei determinata absque lege, ut declaravimus, quomodo altera esse potest? Et confirmatur, nam alias non posset nunc justus sese privare sua satisfactione, et eam alteri donare; quia nemo potest impedire quin opera sua in ipso habeant formalem effectum intrinsecum et connaturalem, supposito quod fiant; ergo si tollere debitum pœnæ, et reddere immunem seu non dignum illa, est adeo intrinsecus effectus operum pœnalia justorum, non potest eorum voluntate impediri; ergo nec poterunt talia opera in satisfactionem pro aliis offerri, quia non possunt ad utrumque simul et ex condigno valere. Quod si dicatur illa opera non habere illum effectum quomodocumque facta, sed ex intentione satisfaciendi pro se, vel saltem sine intentione donandi ea aliis, contra hoc est, quia ex hoc ipso intelligitur totum hunc effectum non esse naturalem, sed moralem. Intelligitur etiam quod si ipsemet homo potest illam pœnalitatem assumptam efficaciter ad alium effectum ordinare, et non ad solutionem sui debiti, multo magis posset Deus, tanquam supremus dominus illorum operum, ordinare illa ad cultum sibi alio titulo debitum, vel ad quemcumque alium usum domini sui, et non acceptare illa ad solutionem pœnæ debitæ; ergo, ut omnino infallibiliter acceptet, necessario supponenda est præordinatio aliqua seu promissio.

48. *Aliquorum responsio.* — Quod si tandem dicatur necessario quidem supponi legem divinam taxantem pœnas vel hujus vel alterius vitæ, et modum commutationis unius pro alia; supposita tamen hac lege, nec fuisse prius necessariam aliam promissionem, nec

postea esse necessariam aliam acceptationem, sed ipsa solutione pœnæ ipso facto tolli reatum; si hoc (inquam) dicatur, non multum repugnabo, habeo enim quod præcipue intendo. Illa enim lex includit pactum sub conditione talis operis, nimirum quod voluntarie assumenti in hac vita talem pœnam non datur in purgatorio alia; et hanc vocamus promissionem seu pactum, neque est de voce contendendum. Rursus habemus pœnam hujus vitæ, supposito tali pacto, esse condignam et æqualem ad tollendum reatum pœnæ purgatorii, quod sine dicta lege et pacto non haberet. Denique habemus, exhibita tali satisfactione sub pacto, jam non posse Deum, utendo justitia, talem hominem punire in purgatorio, licet ut supremus dominus possit illum affligere prout velit; at vero, si pactum non præcessisset, potuisset Deus, etiam ut iudex, punire talem hominem in purgatorio, non obstantibus eisdem pœnis ab eo assumptis in hac vita; et hanc vocamus acceptationem et remissionem, quæ est necessaria supposito pacto, et non sine illo.

49. Denique non video cur hoc non sufficiat ad condignam satisfactionem justorum, quam vera doctrina docet, cum in merito de condigno similis modus sufficiat, ut etiam adversarii fateantur, qui nescio quam majorem vim in satisfactione, quam in merito justorum fingunt, absque ulla efficaci ratione vel probatione. Solum enim video eam differentiam excogitari posse, quod in satisfactione non requiritur nova actio ex parte Dei, seu collatio novi beneficii positivi, sed sola carentia seu non punitio in igne purgatorii, quæ tamen non est sine voluntate positiva Dei, nam est illi perfecte libera, seu voluntaria; in retributione vero est nova actio Dei per quam confert præmium; ejus ratio est, quia in satisfactione, qui solvit, est homo, in retributione vero Deus, ut attigit divus Thomas, 3 part., quæst. 8, artic. 3. Nihilominus tamen in utraque æque intervenit et necessaria est divina promissio, ut sit infallibilis; nam sicut posset Deus non dare præmium pro opere bono nisi promisisset, ita etiam posset, non obstante opere sufficiente ad satisfactionem, inferre pœnam ignis, nisi promisisset se non facturum, ut satis declaravi. Et addo ulterius, hanc satisfactionem talem esse, tamque absolutam, ut ex vi ejus non posset Deus, salva justitia, inferre malum illud, non solum formaliter sub ratione pœnæ, verum nec sub alia, etiam titulo su-

premi dominii; sicut etiam tale est meritum de condigno, ut, stante illo in sua vi, prout nunc est, non possit Deus negare præmium salva sua justitia, alioqui non essemus omnino certi de redditione præmii, aut remissione mali pœnæ; hæc autem certitudo et infallibilitas tam absoluta, neque intelligi potest sine promissione Dei; ergo tam necessaria est in satisfactione condigna, quæ nunc exhibetur a justis, sicut in merito de condigno.

Rejicitur altera illatio adversariorum de satisfactione Christi.

50. Circa aliam assertionem seu illationem de Christi satisfactione, hic solum advertam, si prædicti auctores velint clare et consequenter loqui, non solum sequi Christum non satisfecisse pro nobis secundum propriam justitiam, sed etiam neque secundum æqualitatem absolute et simpliciter; quod quam sit alienum a Christi dignitate, et a perfectione et sapientia remedii redemptionis nostræ, et a modo loquendi Scripturæ, Pontificum, et aliorum Patrum, facile omnes intelligunt. Sequela vero patet, quia si Christus per se, et ex vi suorum operum, satisfecisset Patri ad æqualitatem, seclusa omni promissione et acceptatione, facta esset justitia, nam inæqualitas esset ad æqualitatem restituta; hoc autem non ita factum est, ut supponimus, et supra est probatum; ergo signum est Christi opera ex se non habuisse vim ad hujusmodi satisfactionem æqualem faciendam. At vero extrinseca promissio vel acceptatio non addit illis operibus vim aliquam vel dignitatem ad æqualitatem justitiæ faciendam, ut iidem auctores pro comperto habent; ergo etiam non est æqualitas in tali satisfactione. Ut autem dicti auctores hoc absolute non concedant, tacitam quamdam distinctionem indicant, dicentes in Christi satisfactione non fuisse æqualitatem justitiæ propriæ, sed fuisse æqualitatem condignitatis meriti; quod quidem, juxta ipsorum mentem, nihil aliud est quam dicere, satisfactionem Christi non fuisse sufficientem ad reducendam ad æqualitatem illam inæqualitatem, quam homo peccando fecerat, licet in operibus Christi fuerit quædam dignitas, ob quam Deus merito moveri potuit ad acceptandam illam satisfactionem, et dissimulandam (ut sic dicam) et remittendam injuriam, non obstante illa inæ-

qualitate; quod plane repugnat copiosæ redemptioni Christi.

51. *Occurritur objectioni.* — At vero, in alio sensu, posset admitti in operibus Christi secundum se esse æqualitatem dignitatis et valoris, non tamen justitiæ, scilicet seclusa promissione et pacto Dei; non autem ex præsuppositione illius; nam illa æqualitas condignitatis meriti non est, in æstimatione et valore rerum, imperfecta, sed potius superabundans ex parte Christi. Nihilominus tamen sine pacto deest conditio necessaria ad obligandum Deum ex justitia; et ideo, secundum eam rationem, dici potest non habere æqualitatem justitiæ; si tamen pactum intercedat, jam nihil deesse potest, nec pactum facit æqualitatem rerum, sed facit ut illa rerum commutatio jam ex justitia fiat. Quod patet ex dictis de satisfactione nostra, in qua admittunt æqualitatem justitiæ; ostendimus autem ibi necessariam fuisse promissionem, seu legem Dei statuentis, ut una pœna possit per aliam compensari; similis autem lex et non alia necessaria fuit in satisfactione et merito Christi. Et sane, si major æqualitas justitiæ esset in satisfactione nostra quam in satisfactione Christi pro nobis, quantum spectat ad munus et necessitatem satisfactionis, gratis Christus mortuus fuisset; sufficeret enim nobis mereri gratiam, qua nos possemus justius satisfacere quam ipse pro nobis. Quoniam vero doctrinam hanc non probamus, verius multo censemus satisfactionem Christi, ut fundatam in promissione, habuisse æqualitatem non solum proportionis æqualitatis et dignitatis meriti, sed etiam æqualitatis justitiæ propriæ ac perfectæ. Quod autem hic objicitur, quia si necessaria esset promissio, non potuisset Christus mereri primo suo actu pro Patribus veteris Testamenti, quia antea nulla potuit præcedere pactio, neque etiam ante primum opus in primo instante factum; hoc (inquam) frivolum est, quia in primo instante incarnationis Christi facile præintelligi potest pactum ex parte Dei illi animæ propositum ac revelatum, et ab illa voluntarie acceptatum per voluntatem, qua simul se obtulit ad explendum illud juxta voluntatem Patris, per quam voluntatem infinite meruit, etiam pro Patribus veteris Testamenti, quorum gratia et remissio ita suppositum hoc pactum sicut suppositum Christi meritum, scilicet in prævisione divina.

Læsus non tenetur ex justitia semper acceptare satisfactionem moraliter æqualem sibi oblatam.

52. Ex his ergo constat falsa esse illa principia, ex quibus illa doctrina infertur; quapropter in materia justitiæ longe aliter opinor æqualitatem esse intelligendam, censeoque fieri posse ut unus reddat alteri rem æqualem secundum moralem æstimationem damno illato, aut rei ablatae, aut injuriæ factæ, et quod nihilominus creditor non teneatur ex justitia acceptare. Id probo, primo exemplis; nam si quis ab alio abstulit equum, et illum potest reddere, quamvis reddat pretium æquale, non tenetur alter acceptare, quia habet jus ut ipsamet res in specie reddatur; idemque est, si abstulit honorem: nam, quamvis fingamus esse pecunia æstimabilem et æquabilem, qui fuit offensus non tenetur quantacumque pecuniam acceptare, si in specie honoris potest fieri satisfactio. Hinc ergo intelligimus justitiæ æquitatem postulare interdum, non quancumque æqualitatem, sed (ut ita dicam) identitatem, quia justitiæ munus est unicuique reddere jus suum; non autem redditur jus, nisi reddatur res in propria specie debita, etiamsi æqualis in alia specie detur. Unde, cum dicitur munus justitiæ esse æqualitatem facere, non est sermo de quacumque æqualitate rerum, sed de adæquatione inter jus, et inter id quod redditur, seu (quod idem est) inter actionem et obligationem; constat autem, quando obligatio est ad reddendum hoc determinate, seu in particulari, vel ad reddendum tali modo, non satisfieri obligationi reddendo aliam rem alioqui æqualem, vel etiam majorem, si alius nolit eam acceptare.

53. Addo vero ulterius, quamvis actio per quam redditur æquale, per se interdum non sufficiat ad constituendam æquitatem justitiæ, intercedente novo pacto inter creditorem et debitorem fieri posse ut per eam actionem justitiæ æquitas constituatur, non propter liberalem aliquam remissionem, quæ diminuat æqualitatem justitiæ, sed solum propter novum contractum voluntarie factum cum omni justitiæ æqualitate. Declaratur exemplis supra positis; nam, si quis alteri debeat hunc equum in specie, per se non satisfaciet reddendo pecuniam æquivalentem; si tamen cum creditore conveniat de pretio, et illo con-

tentus sit, satisfaciet ex perfecta justitia, et absque alia remissione, quia nimirum cum actione restituendi conjungitur quidam formalis vel virtualis contractus emptionis et venditionis equi; in quo contractu voluntarie ineundo nulla fit gratia, quæ justitiam diminuat. Idem est in eo, qui stuprum intulit virgini: per se enim non satisfaciet pecunia, si aliter potest integre resarcire injuriam ejus, et maxime si intercessit promissio; nihilominus si pactum novum fiat, et secundum communem æstimationem æquivalens pecunia detur, æqualitas justitiæ perficietur; sic enim potest qualitas unius rei melioris ordinis quantitate alterius etiam inferioris compensari, ut nunc suppono. Unde facile constat ratio hujus secundi dicti, quia, quoties una res pro alia æquali secundum moralem æstimationem compensatur vel commutatur, servatur æquitas justitiæ, etiamsi voluntas commutandi mere libere et sine ulla obligatione fiat; imo, licet aliquis rogatus consentiat commutationi, et in eo gratiam aliquam facere videatur, illa non est talis ut diminuat æquitatem justitiæ, quia non est de re distincto pretio aut valore æstimabili, sicut dicitur de beneficio mutuandi. Ergo medio novo pacto æquo et justo, optime fieri potest ut solutio præmii æqualis, quæ alias non esset satis ad explendum omnino integre aliquod debitum justitiæ, ratione novi pacti sufficiat.

54. *Corollarium primum.* — *Cur meritum ex condigno supponat pactum, nec tamen ex eo minuatur justitia.* — Atque hinc intelligitur primo, sicut hoc pactum est necessarium in tali casu, ut talis solutio sit ex justitia æqualis, ita eadem vel majori ratione esse necessarium præcedens pactum, quando non præcessit debitum, cujus solutio fiat, sed de novo alius constituendus est debitor justitiæ per donationem alicujus rei ab alio factam; quia ibi etiam cogitur seu obligatur alius ad commutationem faciendam; ad hoc autem obligari non potest ex justitia, nisi in vi alicujus pacti voluntarii; quia hoc non interveniente, potest unusquisque jus in rem suam retinere, et illud non remittere etiam pro re alia æquali. Et hæc est ratio cur ad meritum de condigno, ut in eo intercedat vera justitia, debet supponi pactum, et illud positum non diminuit justitiam. Quando enim homo meretur, non solvit debitum, sed potius constituit alium debitorem, et quasi commutat, et emit præmium pro merito; quantumvis autem meritum sit æquivalens præmio, non potest is,

qui meretur, obligare alium ex justitia commutativa ad commutationem faciendam, per sese, et ex vi voluntatis suæ, nisi pactum supponatur; illo autem posito, ex vi justitiæ oritur obligatio ad solvendum. Neque aliunde diminuitur justitia, quia supponimus commutationem fieri cum morali æqualitate; quod autem pactio sit liberalis, non diminuit æqualitatem justitiæ.

55. *Secundum.* — Secundo intelligitur ex dictis quomodo in satisfactione justorum, et multo magis Christi, intercedere possit vera ratio justitiæ, quamvis necessario supponatur pactum, seu ordinatio divina. Nam, licet pœnalitates hujus vitæ voluntarie assumptæ a justis, habeant quemdam moralem valorem æquivalentem, in ratione satisfactionis, satisfactioni purgatorii, Deus tamen per sese, et nullo supposito pacto, non obligabatur ad hanc commutationem faciendam; et ideo, seclusa promissione Dei, non possent homines justis obligare ipsum ex justitia suis operibus pœnalibus ad remittendam purgatorii pœnam; at vero, supposita divina lege, jam justus vere solvit suum debitum per has pœnas, quia moraliter habent æqualitatem in valore, et alioqui jam est lege stabilita commutatio, vel (ut sic dicam) utrinque acceptata. Similiter est, quod peccator, ex vi sui reatus, obnoxius est in sua persona pœnam sustineat, quam posset Deus determinate exigere, et nullam commutationem quoad hoc acceptare; at vero postquam promissit, et statuit ut unus justus posset pro alio satisfacere, jam in illa satisfactione et commutatione intervenit justitia, quia inter actiones est æqualitas, et alias commutatio fundatur in novo pacto.

56. *Objectio.* — *Solutio.* — Hoc ipsum ego alibi explicui humano exemplo de illo, qui habet captivum jure belli, quem absolute non tenetur ex justitia libertate donare, etiam pretio oblato; si tamen accedat pactum, jam erit obligatio justitiæ. Quod optime intelligitur, si præcessisset pactum inter principes, et unusquisque teneretur redimere captivos justo pretio oblato. Quod exemplum dicunt aliqui non esse ad rem; quia, cum quis habet aliquem captivum, ipse dominus non est læsus ab aliquo, neque illi aliquis debitor est; et consequenter, qui offert pretium pro captivo, non satisfacit pro aliquo debito, vel jure. Sed hoc non ita est: nam captivus jure belli servitutem sustinet, tanquam pœnam, ratione injuriæ per debellationem commissæ; ergo, et supponitur dominus læsus, id est, in-

SECTIO TERTIA.

SITNE IN DEO VERA AC PROPRIA DISTRIBUTIVA JUSTITIA.

juria affectus; et captivus semper manet debitor, quandoquidem juste tali pœna afficitur; et consequenter, redemptio talis captivi est quædam pœnæ commutatio, et prioris injuriæ quædam satisfactio. Ad hanc autem commutationem non poterat dominus ex justitia cogi, quia liberum illi esset hunc punire pœna servitutis, quia jure gentium hæc est definite introducta; et nihilominus præsupposito pacto, justitia cogeret ad commutationem faciendam. Cum autem dicimus dominum esse læsum, et injuriam esse passum, etc., ne quis forte decipiatur, non agimus de proxima seu particulari persona habente dominium talis servi, sed de Principe seu Republica cui bellum injustum illatum est; cuius jus censetur transferri ad quemlibet particularem dominum. Optime ergo declarat illud exemplum fieri posse, ut aliqua compensatio pœnæ, secluso pacto, non habeat æqualitatem justitiæ, id est, non sit efficax ad inducendam justitiæ obligationem de tali compensatione acceptanda, nec per sese reducat inæqualitatem factam ad æqualitatem justitiæ, et tamen quod interveniente pacto hæc omnia habeat. Quod si hæc vera sunt etiam inter creaturas, multo magis inter homines et Deum; quia cum sit supremus dominus, non potest obligari ad ullam satisfactionem creaturæ acceptandam, præter eam quam ipse ordinaverit, vel ex pacto et promissione sua instituerit.

57. *Ad rationem in secunda objectione factam respondetur.* — Ex his ergo satis responsum est secundæ objectioni, quæ erat de æqualitate satisfactionis. Unde ad rationem ibi factam respondetur in forma, æquivocationem committi in voce æqualitatis, seu æqualis satisfactionis, quia potest esse æqualis in morali valore, et æstimatione, non tamen in proportionem (ut sic dicam) ad solvendum debitum seu pœnam; quia potest esse definita ad talem speciem pœnæ, seu rei debitæ; quo non obstante, fieri potest, interveniente pacto, ut illa satisfactio jam sit ex justitia æquali et proportionata, non quia ex pacto accipiat valorem vel dignitatem, sed quia ex pacto facta est nova commutatio in æquale, quæ fieri potest sine justitiæ diminutione, ut declaratum est. Et hæc sufficiant de justitia commutativa.

1. *Prima assertio.* — Hæc est altera species particularis justitiæ, in qua explicanda eadem dicendi rationem servabimus: prius enim de perfectione illius secundum se, deinde prout in Deo reperitur, dicemus. Primum igitur dicendum est, in conceptu formali justitiæ distributiæ ut sic, nullam includi imperfectionem, sed dicere ex se perfectionem simpliciter simplicem. Hanc conclusionem ostendam infra auctoritate; nunc ratione declaranda est. Quod dupliciter fieri potest: primo, excludendo imperfectiones, quæ ab aliquo excogitari possent; secundo, directe declarando propriam rationem justitiæ distributiæ. Prius vero oportet supponi id, quod de hac justitia docent Aristoteles, lib. 1 Ethic., cap. 2 et 3; D. Thomas, 2. 2. quæst. 61, artic. 2, et alii communiter, scilicet, munus justitiæ distributiæ esse geometricam æqualitatem inter multos constituere in jure eis reddendo, seu in distribuendis bonis communibus inter illos. Quo fit, ut ad plures personas, ad minimum duas, et totidem jura, seu res illis reddendas respiciat cum proportionalitate, seu proportionem proportionum, id est, quod sicut se habet persona ad personam in merito, seu alio jure aut dignitate, ita se habeat præmium, seu res uni conferenda, ad rem dandam alteri, et inde resultet dicta proportio, quod, sicut una persona se habet ad unum præmium, ita alia ad aliud. Hoc ergo posito, inquiri quid imperfectionis in hoc munere justitiæ distributiæ inveniatur; nam si in hoc nulla est, neque ipsi justitiæ distributiæ secundum se imperfectio aliqua tribui potest. Quia vel nullum aliud munus habet, vel certe, si aliud habet, est huic simile; et in hoc virtute includitur. Ut, verbi gratia, quando hæc justitia non distribuit rem inter multos, sed totam rem confert digniori, considerans illius jus per comparisonem et proportionem ad alios; vel fortasse etiam interdum potest unam rem uni conferre, proportionem tantum dignitatis ejus intuendo, ut infra videbimus; in his enim actionibus non potest major ratio imperfectionis assignari, quam in prima magisque usitata.

2. *Prima ratio.* — Quod ergo in illo munere